

Literatura

- [1] HRABAL, Vl. — MAN, Fr. — PAVELKOVÁ, I.: Psychologické otázky motivace ve škole. Praha, SPN 1989.
- [2] FENCLOVÁ, J.: Fyzikální vědomosti našich studentů. Praha, Academia 1980.

Žák v dnešní škole

Vladimíra Neužilová

Kdo učí již delší dobu, musel zaznamenat změny, které naši školu postupně proměňují. Ať už jsou to nové projekty škol, nové postupy přicházející k nám ze zahraničí nebo i vlastní nové přístupy k výuce, výchově, k hodnocení žáka. Žák má ve škole větší volnost pohybu, o přestávkách se může uvolnit, relaxovat i vydovářet, zdravě se stravovat. Nové projekty škol staví žáka do centra všeho dění na škole.

Přesto není žák spokojen a nechodí do školy rád. Při hlubším pohledu do žákových prožitků ve škole dostaneme následující obraz. Žáci denně sedí 5–6 hodin v nepohodlných lavicích. Stejní učitelé stejnými metodami vyučují ze stejných učebnic podle stejných osnov jako před lety, přestože mohou zkoušet nové postupy, vybírat z množství literatury, nejsou svazováni žádným nařízením.

Žák pod vlivem své rodiny zaznamenal společenské změny, ale stejně jako jeho rodiče vidí hodnoty ve věcech hromadění majetku, je ovlivňován erotickou literaturou dostupnou na každém kroku. Nikde neslyší a nevidí, že by měl mít zájem o vzdělání (pokud rodiče nejsou ctížádostiví nebo vzdělaní), že by měl číst knihy, že by měl preferovat hodnoty duchovní i mravní, protože je nikdo neuvádí, kladně nehodnotí, neobdivuje.

Mnohé by mohl ovlivnit učitel. Většina učitelů, zvláště těch starších, však nedokáže vyučovat jinak, vyžaduje pamětní zvládnání učiva, používá hlavně metody výkladu, se žákem nekomunikuje. Mnozí učitelé nemají ani potřebu tvůrčího hledání cest, nebadají, jak jinak, nově k žákovi přistupovat, nemají potřebu studovat pedagogickou literaturu.

Zvláště na vesnických školách je problém získávat mladé učitele, a proto zde učí velmi často nekvalifikovaní (zemědělství inženýři, stavební inženýři), kteří nemají ani minimum pedagogického vzdělání. Jak mohou tito lidé vést žáky, jak mohou porozumět výchovným a vzdělávacím požadavkům?

Dalším bolestivým místem, které zasahuje žáky přímo ve výuce, je problém učebnic. Vznikla sice nová nakladatelství, která se ve vydávání učebnic

přímo předhánějí, ale mnohdy nespĺňují očekávání učitelů ani žáků. Ať už se podíváme na učebnice vydavatelství Fortuna nebo Prodos, vidíme zajímavé poutavé moderní učebnice, ty však kopírují požadavky starých osnov s maximálními požadavky na množství paměťového učiva (viz učebnici českého jazyka Prodosu pro 3. ročník ZŠ i obecných škol). Jak působí kvantum učiva na žáka? Zapamatuje si všechny informace?

Učebnice Literární výchovy pro 8. ročník základní školy nakladatelství Fortuna, autor PhDr. Vladimír Nezkusil, CSc., není sice poplatná době minulé, ale jak mohou zaujmout a motivovat žáky zážitky umělců z obou válek (= 1/3 učebnice spolu s filozofickým rozbořem situace, doby, nálad, prožitků skepse), jak může 14-letý žák pochopit úvahy Bohumila Hrabala v úryvku Utrpení starého Werthera? Co pozitivního a podnětného může najít dospívající mladý člověk v oddechové četbě Kája Mařík, Starci na chmelu nebo v povídce Jaroslava Haška Lidokupec amsterodamský?

Zastavme se ještě u jednoho ožehavého momentu, který se žáka v dnešní škole dotýká snad nejvíce. Je to velký počet žáků ve třídě. Vzhledem k tomu, že do škol přichází větší procento žáků s vývojovými poruchami než dříve, ty vyžadují specializovanější soustavnou péči učitele (dyslektici, dysortografci), není možné, aby učitel pracoval se žáky individuálně. Žáci v početné třídě jsou jakoby v anonymitě, málo se s nimi komunikuje, jejich zájem o školu a učení opadá a oni jsou potom neúspěšní.

Další otázky, které bychom potřebovali zodpovědět, se dotýkají například mravních postojů žáka, jeho estetického rozvoje, tvůrčích přístupů k řešení jeho osobních problémů.

Přesto ten učitel, který má rád svoje povolání, je odhodlán tyto odpovědi hledat a nalézat optimální řešení. Ale nesmí zůstat sám. Potřebuje podporu odborníků z řad pedagogů, psychologů, vyžaduje rozumná rozhodnutí z ministerských i okresních úřadů. Potřebuje vědět, že jeho práce má cíl, má smysl, význam a užitek nejen pro žáka samotného, ale pro celou společnost.